

Месечни индекси на оборота в сектор “Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети”

1. Цел и икономическа значимост

Индексът на оборота е основен показател за оценка на текущото състояние и краткосрочните тенденции в развитието на сектор “Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети”. Той проследява динамиката в търсенето и предлагането на стоки и търговски услуги, като отчита и влиянието на протичащите икономически процеси в страната.

Индексите отразяват изменението на оборота между два сравнявани периода. Това по правило са отчетният месец, отнесен към предшестващия и към същия месец на предходната година, но динамичните редове дават възможност за сравнение на всеки произволно избран период от реда към друг такъв.

Информацията е актуална и е предназначена за органите на управление на всички нива, международни организации, представители на бизнеса и други заинтересовани лица и може да бъде използвана за изготвяне на икономически анализи, оценки и краткосрочни прогнози.

2. Дефиниция на показателя и източници на информацията

Оборотът включва стойността на фактурираните през отчетния период нетни приходи от продажби (на продукцията, стоки и услуги), включително начислените акцизи, а също и приходите от продадените суровини и материали. Тук не се посочва стойността на приходите, класифицирани като финансови или извънредни, а също и приходите от продажби на собствени дълготрайни активи. В стойността на оборота не се включват и начислените данъци от вида на данъка върху добавената стойност (ДДС), които са за сметка на крайния потребител.

Необходимите данни за изчисляване на индексите се събират месечно с формуляр “Основни краткосрочни показатели”, който се изпраща в структурите на Националния статистически институт за обработка.

3. Обхват на изследването, модел и обем на извадката

Генералната съвкупност за сектор “Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети” включва всички предприятия, класифицирани към сектор G по КИД-2008 - около 122 000, които са подали годишен отчет (едностранно и двустранно счетоводство) за последната отчетена година. От нея се изключват предприятията с годишен оборот под 10 хил. лв. и се получава т. нар. целева съвкупност, която е основа за генериране на извадката и за изчисляване на индексите. Това е целесъобразно, тъй като елиминираните фирми обхващат над 40% от предприятията в генералната съвкупност и едва около 1% от реализирания оборот. Извадката съдържа 5000 фирми, които формират около 70% от оборота и до 6% от броя на предприятията в целевата съвкупност и е представителна за всички групи търговски дейности, дефинирани в Регламент (ЕС) 1893/2006.

Извадката е планирана на национално ниво по метода на стратифицираната случайна извадка. Тя е формирана по два критерия - групи дейности по КИД-2008, дефинирани в Регламент (ЕС) 1893/2006 и за всяка група по размера на оборота, разпределен в определен брой страти (интервали), при осигурена представителност на резултатите за всички наблюдавани групи. Всяка комбинация между група и страта определя отделна клетка. Големите предприятия, попаднали в стратата с най-висок оборот за всички дефинирани групи се наблюдават изчерпателно. Границата за изчерпателност е функция на критерия за представителност и варира както между наблюдаваните групи в рамките на една година, така и между отделните години за една и съща група. За всички останали предприятия от целевата съвкупност е направена случайна извадка.

4. Изчисляване на индексите

Индексите на оборота по текущи и по съпоставими цени се изчисляват месечно за предприятията от търговския сектор за всички групи, дефинирани в Регламент (ЕС) 1893/2006 по новата класификация на икономическите дейности (КИД-2008).

Влиянието на цените се елиминира посредством използване на дефлатори, получени чрез прегрупиране на продуктите от потребителската кошница в съответствие със съдържанието на дефинираните в Регламент (ЕС) 1893/2006 групи и изчислени при база средногодишни цени на базисната година (2005).

4.1. Изчисляване на базисен индекс на оборота.

4.1.1. Изчисляване на базисен индекс на оборота на най-ниско ниво (група).

Методът предвижда пряко дефлиране на месечния оборот на всяка от наблюдаваните групи с прегрупираните индекси на потребителските цени за съответната група през текущия месец, изчислени по средногодишни цени на базисната година. Индексите на обем за тези групи се получават чрез отнасяне на месечните съпоставими обеми към съответния средномесечен обем през годината, приета за база. По такъв начин се осигуряват автоматично претеглени индексни оценки, при което тяхната средна аритметична за дванадесетте месеца на базисната година възлиза на 100.

Индексът на оборота по съпоставими цени за най-ниското ниво (група) се получава по формулата:

$$I_t^L = \frac{Q_t^L}{\sum Q_0^L / 12} \cdot Ip_t^L$$

където

I_t^L - индекс на оборота за група L през текущия месец t

Q_t^L - оборот за група L през текущия месец t

Ip_t^L - индекс цена за група L през текущия месец t по средногодишни цени на базисната година

$\sum Q_0^L / 12$ - средномесечен оборот за група L през базисната година

4.1.2. Изчисляване на базисни индекси на оборота за по-високите агрегационни нива (раздел, сектор).

Агрегирането на индексите се извършва по възходящ ред, от ниските към високите класификационни нива. Това се постига чрез сумиране на съпоставимите обеми на групите, които формират съответното ниво и отнасянето на тази сума към аналогичната сума от техните средномесечни обеми през годината, приета за база.

Индексът на оборота по съпоставими цени за по-високите агрегационни нива се получава по формулата:

$$I_t^K = \frac{\sum_{L=1}^n \frac{Q_t^L}{I_p^L}}{\sum_{L=1}^n Q_0^L / 12}$$

където

I_t^K - индекс на оборота за агрегационно ниво К през текущия месец t

$\sum_{L=1}^n \frac{Q_t^L}{I_p^L}$ - оборот за агрегационно ниво К през текущия месец t по средногодишни цени на базисната година

$\sum_{L=1}^n Q_0^L / 12$ - средномесечен оборот за агрегационно ниво К през базисната година

$L=1 \dots n$ - брой групи, формиращи агрегационно ниво К

4.2. Изчисляване на базисни индекси на оборота за различни периоди.

Този метод дава възможност да се изчисляват индекси за различни периоди при средногодишни цени на базисната година. Индексите за периода могат да се изчислят като проста средна аритметична от базисните месечни индекси, като сумата от базисните месечни индекси за съответното агрегационно ниво се раздели на броя на месеците от началото на периода.

Например:

Индексът на оборота по съпоставими цени за периода от началото на годината се получава по формулата:

$$I_T^L = \frac{\sum_{t=1}^n I_t^L}{n}$$

където

I_T^L - индекс на оборота за периода от началото на годината за група L

I_t^L - индекс на оборота за група L през текущия месец t

n - брой месеци от началото на годината

4.3. Изчисляване на индекси на оборота за месец и период при различна база.

От получените базисни индекси могат да се изчислят индекси на оборота по съпоставими цени към различна база (напр. месец спрямо предходен или спрямо същия месец на минала година, период от началото на текущата година към същия период на предходната година и други).

Индексите на оборота по съпоставими цени при различна индексна база се изчисляват по формулите:

$$I_{t/t-1}^L = \frac{I_t^L}{I_{t-1}^L} * 100 \qquad I_{t/t-12}^L = \frac{I_t^L}{I_{t-12}^L} * 100$$

където

$I_{t/t-1}^L$ - индекс на оборота спрямо предходен месец за група L

$I_{t/t-12}^L$ - индекс на оборота спрямо съответен месец на предходната година за група L

5. Оценка на неотговорилите:

Неотговорилите предприятия се оценяват в зависимост от стратата, в която са попаднали. В изчерпателната страта оценката се прави индивидуално за всяко предприятие, като се използва наличната информация за тенденциите в развитието на самото предприятие и изгладените тенденции на отчетените единици от същата клетка. В извадковите страти за всяка клетка се прави обща оценка на неотговорилите чрез използване на екстраполиращи коефициенти, изчислени от данните на отчетените предприятия в клетката след елиминиране на екстремните стойности. В тези случаи се допуска, че няма съществени различия в поведението на отговорилите и неотговорилите предприятия.

6. Разпространение на информацията

Индексите на оборота за сектор “Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети” общо и по основни групи съставни дейности се публикуват 40 дни след края на отчетния месец на интернет страницата на НСИ, придружени с кратък аналитичен коментар, във варианти на български и на английски език. Информацията се разпространява и чрез тримесечната публикация на НСИ - “Основни краткосрочни показатели”

Всички индекси по Регламент (ЕС) 1893/2006 се предоставят на Евростат в сроковете, определени в Регламент (ЕС) 1158/2005.